

E ditoriaal

Het systeem van Gemeentelijke Administratieve Sancties (GAS) blijft de gemoederen beroeren. De titel van dit themanummer suggereert reeds dat het in het debat lastig is onvoorwaardelijk voor of tegen te zijn. Dat komt onder meer omdat politici in de GASwetgeving zinnige en onzinnige ingrediënten behoorlijk door mekaar hebben geklutst, sommigen in hun ijver om zich rechts en flinks te profileren, anderen in hun ijver om zich niet door rechts te laten voorbijsteken, maar allen in hun haast om in te spelen op de roep van een maatschappelijke onderstroom naar rust en orde. De GAS-wetgeving lijkt dan ook meer op een halfslachtige cocktail die in de tijd almaar uitwaaiert en die men, het systeem eigen, naar believen in alle richtingen kan hanteren. Dat blijkt ook nu weer, na de zoveelste wetswijziging: bestuurders met de flinksheid hoog in het vaandel zeggen, cijfers in de hand, dat het systeem werkt aangezien er al minder boetes moeten uitgeschreven worden. Nu nog de uitwassen er uit halen en klaar is kees. Bestuurders met een slechter geweten gaan dan weer bepalingen van het systeem almaar creatiever omzeilen.

Hoe kijken doorsnee burgers tegen de GAS-reglementering aan? Met de overgrote meerderheid van GAS-boetes wegens 'inciviek' gedrag zijn zij al jaar en dag vertrouwd. 82% van de boetes in de Brusselse zone West in 2013 hadden bijvoorbeeld betrekking op verkeersovertredingen. Ook voor andere objectief vaststelbare onaangenaamheden zoals wildplassen, hondenpoep en sluikestorten bestaat een ruim draagvlak voor administratieve afhandeling. Het rechtvaardigheidsgevoel van doorsnee burgers heeft het wel moeilijker met de hoogte van de boetes. Ook het sanctioneren van "uitwassen" van het systeem getuigt in hun ogen van een keizerkoster mentaliteit: vuilniszakken te

vroeg buiten gezet, frietje gegeten op de trappen voor de kerk, te kleine confetti gestrooid, dat soort zaken. Daarnaast maken ze zich zorgen over de ijver waarmee en de manier waarop men de stouteriken op het spoor probeert te komen. En dan zijn er de burgers die zich als groep door het systeem gevisieerd voelen. Jongeren bijvoorbeeld zijn grootgebruikers van de openbare ruimte maar zijn daar niet al te graag gezien omdat ze zich er (nog) niet als consumenten gedragen. Uit de cijfers blijkt dat een verwaarloosbaar deel van GASboetes naar jongeren gaat. Wat niet is kan natuurlijk komen, door een verdere verlaging van de leeftijd bijvoorbeeld, waarbij we trouwens op de belangrijke kwestie stoten van de uitholling van het jeugdrecht en de daarin verdisconteerde principes van pedagogische en beschermende aard.

De meeste kritische geluiden in het debat rond de GAS-wetgeving komen uit de hoek van middenveldorganisaties en intellectuelen. Zij wijzen op de vele uitwassen waartoe het systeem aanleiding geeft. Daarmee maken ze niet, zoals wel eens wordt beweerd - "Komaan zeg, niet flauw doen" - van de wetgeving in haar geheel een karikatuur. Deze uitwassen zijn in hun ogen niet zo zeer spijtige onvolkomenheden als wel symptomen van grote onzorgvuldigheden in de verdiscontering van principes van de rechtstaat in het systeem zelf. De schending van Montesquieus principe van de scheiding der machten is in dezen het meest gekende bezwaar. Verder is de GASwetgeving een vorm van parallelle rechtspraak en het is zeer de vraag of hiermee de burgerlijke vrijheden gediend zijn. Ook voor dit bezwaar kunnen we bij Montesquieu terecht. De vrijheid van de burger houdt volgens hem politiek gezien in dat hij in veiligheid kan leven, veiligheid die in

zijn opvatting nu net afhangt van de kwaliteit van het strafrecht. In plaats van die kwaliteit te verbeteren is er nu het GASsysteem dat, ironisch genoeg, een antwoord probeert te geven op de alomtegenwoordige roep naar veiligheid. Een derde belangrijke punt van kritiek is dat de Gaswetgeving het recht op vrije meningsuiting en vereniging aantast waardoor de spelregels van de democratie in het gedrang komen.

Dit alles gezegd zijn er verschillende redenen waarom het opbouwwerk zich in het GASdebat hoort te mengen. Ten eerste op grond van overwegingen inzake sociale rechtvaardigheid. Het opbouwwerk is actief in wijken waar het GASsysteem een belangrijke hefboom is om specifieke vormen van overlast en onveiligheid te beheersen. Vooral hier komt het haastwerk en het ongeduld om met bepaalde situaties af te rekenen om de hoek kijken. Een weldenkend deel van de bevolking vindt GAS een adequaat antwoord op de hoge concentratie van overlast in deze wijken. Maar het is wel dat deel dat overlastsituaties – bijvoorbeeld ‘hangen’, lawaai, weerspannigheid, netheid... definieert. Voor zover dat gebeurt zonder betrokkenheid van geïsoleerde personen is het risico groot dat men vervalt in moralistisch gekleurde, vage en eenzijdige omschrijvingen. GAS is ook schatplichtig aan een tijdsgeest die focust op individuele verantwoordelijkheid en weinig begrip opbrengt voor maatschappelijke contexten waardoor bepaalde feiten zich laten begrijpen. Voor de weinig bemiddelde bewoners van armoedebuurtten, waar het GASsysteem zich van meet af aan als alternatief opdrong voor het falen van justitie, dreigt dus bijkomende stigmatisering en criminalisering.

Ten tweede blijft de mogelijke aantasting van fundamentele rechten en vrijheden voor organisaties als samenlevingsopbouw zelf niet zonder gevolgen. Met name het organiseren van tegenspraak via het voeren van collectieve acties is wezenlijk voor opbouwwerk. Voor zover GAS ruimte laat om uitingen van burgerlijke

ongehoorzaamheid, verzet en tegenspraak te criminaliseren is het een aanslag op de democratie. Of juist gezegd: het is een aanslag van de democratie als bestuursvorm op de democratie opgevat als sociaal en politiek leven. Het onderscheid komt van de Franse filosoof Jacques Rancière die het in dit verband heeft over een democratische paradox: omdat de democratie als sociaal en politiek leven de democratie als bestuursvorm voortdurend in vraag stelt en bedreigt, moet de laatste de eerste (bvb via GAS) onderdrukken. Tot op heden hebben we op dat punt nog niet veel hinder ondervonden. Maar ook hier: wat niet is kan komen. Het opbouwwerk heeft er dus alle belang bij om zich aan te sluiten bij de brede beweging in het middenveld die aanstuurt op een grondige evaluatie en bijsturing van het systeem in overeenstemming met de fundamentele rechten en vrijheden.

Ondertussen ervaart het opbouwwerk op het terrein dat mensen die meest kans lopen op overlastboetes er vaak ook grote voorstanders van zijn. GAS houdt voor hen de belofte in de kortste weg te zijn naar een decente woon- en leefomgeving. Niemand die hen dat zou willen ontzeggen. Dat enkele breed gedragen aspecten van de regelgeving het lastig maken andere meer kwestieuze aspecten als valkuilen voor de langere termijn aan de publieke opinie te verkopen, mag geen reden zijn om zich dan maar van die opdracht te ontslaan. Strategisch zal men vooral moeten inzetten op alternatieven voor de dominant bestraffende aanpak waar GAS van doordrongen is. Precies op dat vlak hebben het opbouwwerk en andere vormen van wijkgericht werken een aantal troeven in huis. (ast.)